Dwie metody upraszczania tekstu: prosty język i język łatwy (ETR)

Na podstawie: T. Piekot, M. Poprawa, G. Zarzeczny, Prosta polszczyzna. Teoria i metoda [w przygotowaniu]

Wprowadzenie

1. Uproszczony tekst względem tekstu wyjściowego może pełnić dwie funkcje:
    a. wersja uproszczona zastępuje wersję standardową – staje się nowym tekstem o tej samej funkcji,
    b. wersja uproszczona uzupełnia wersję standardową – staje się pomocniczym tekstem o funkcji streszczenia.
2. Oba podejścia bywają stosowane wymiennie zarówno w skali mikro (np. w jednym piśmie urzędowym), jak i w skali makro (np. w całej komunikacji urzędowej).
3. Systematyczne stosowanie podejścia (a) prowadzi do reformy komunikacji urzędowej, a nawet techniki prawodawczej (np. Szwecja). Podejście (b) pozwala zachować *status quo*.
4. Początkowo trudne teksty upraszczano, aby mogły je zrozumieć:
    a. osoby o statystycznie przeciętnych kompetencjach czytelniczych i niemające przygotowania merytorycznego – ta metoda upraszczania to tzw. „prosty język”,
    b. osoby z niepełnosprawnością intelektualną – ta metoda upraszczania to tzw. „język łatwy” (inaczej: ETR; tekst łatwy; tekst łatwy w odbiorze; tekst łatwy do czytania i rozumienia).
5. Dziś obie metody upraszczania rozszerzyły swój zasięg oddziaływania. Prosty język stosuje się także ze względu na brak czasu na czytanie, przeciążenie kognitywne, stres informacyjny oraz kontekst lektury (np. urządzenie mobilne). Język łatwy stosuje się zaś względem zróżnicowanej grupy osób o indywidualnych potrzebach komunikacyjnych (poza osobami z niepełnosprawnością intelektualną mogą to być osoby z afazją, demencją, mające trudność w uczeniu się, migranci itp.).
6. Prosty język oraz język łatwy uznaje się za tłumaczenie, ponieważ celem obu metod jest możliwie wierne oddanie sensu tekstu. W języku łatwym dopuszczalne jest jednak usuwanie lub upraszczanie zbyt skomplikowanych treści. W prostym języku usunięcie albo uproszczenie merytoryki uznaje się za błąd w technice upraszczania.
7. Z tego powodu język łatwy jest częściej używany do redagowania bardzo prostych streszczeń tekstów wyjściowych, a prosty język – do redagowania nowych wersji tekstów wyjściowych.
8. W Polsce język łatwy wprowadza bezpośrednio ustawa z 2019 roku (w dość wąskim zakresie). Prosty język wprowadzany jest w formie inicjatyw konkretnych urzędów i firm (np. poprzez akty deklaracji) lub poprzez zarządzenia prezydentów miast.

Podsumowanie wizualne

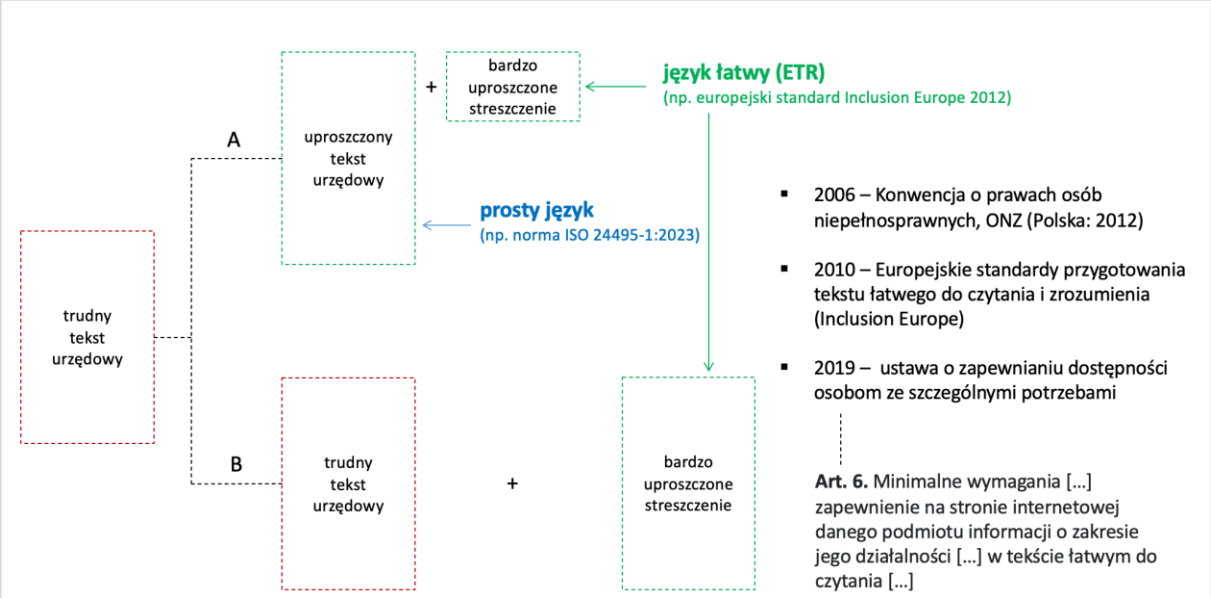

Język łatwy w Niemczech

9. W Niemczech prosty język nie jest tak popularny jak w Polsce czy w Szwecji. Dużo częściej teksty urzędowe w języku standardowym uzupełnia się w Niemczech o wersje w języku łatwym (oznaczone specjalnym piktogramem). Szeroki zakres używania języka łatwego wynika wprost z przepisów prawa. Z tekstów w języku łatwym korzystają nie tylko osoby z indywidualnymi potrzebami (tzw. docelowa grupa pierwotna), ale także wszyscy inni, którym wariant łatwy pomaga zrozumieć tekst standardowy (tzw. docelowa grupa wtórna).
10. Obecnie w Niemczech trwa dyskusja nad (nie)zrozumiałością języka łatwego, (nie)profesjonalnością tłumaczy, subiektywnością tłumaczeń i konsultantów oraz stygmatyzacją grupy docelowej (zob. polecaną literaturę).

Podsumowanie wizualne

Język łatwy w Niemczech	**Typy odbiorców**	**Dzieci**	**Młodzież**	**Dorośli**	**Seniorzy**
Pierwotna grupa docelowa – z prawem dostępu	Niepełnosprawność poznawcza	V	V	V	V
	Demencja	-	-	-	V
	Głuchota	V	V	V	V
	Afazja	V	V	V	V
	Trudności w uczeniu się	V	V	-	-
Wtórna grupa docelowa – bez prawa dostępu	Analfabetyzm funkcjonalny	-	-	V	V
	Uczenie się drugiego języka	V	V	V	V
	Osoby bez niepełnosprawności	V	V	V	V

[na podstawie publikacji Christiane Maaß | Universität Hildesheim]

Przykład 1. Polsko-Niemiecka Współpraca Młodzieży

Język standardowy

O PNWM

Język łatwy

O PNWM

Przykład 2. Dzienny dom pomocy społecznej

Teksty standardowy i łatwy pochodzą z informatora WROMIK.

Język standardowy

DZIENNY DOM POMOCY SPOŁECZNEJ
Z usług dziennego domu pomocy może korzystać osoba, która ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymaga częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Decyzję o skierowaniu do dziennego domu pomocy i ustaleniu opłaty za pobyt w domu pomocy społecznej wydaje MOPS. Podstawą do podjęcia decyzji jest przeprowadzony przez pracownika socjalnego wywiad środowiskowy.

Prosty język

DZIENNY DOM POMOCY SPOŁECZNEJ
Czym jest dzienny dom pomocy?
Dzienny dom pomocy to miejsce, w którym możesz otrzymać częściową opiekę i pomoc w zakresie najważniejszych potrzeb życiowych (np. jedzenie, picie oraz aktywność fizyczna).

Kto może korzystać z dziennego domu pomocy?
Z dziennego domu pomocy możesz skorzystać, jeśli spełniasz jeden z 3 warunków:

1) jesteś osobą starszą,
2) jesteś osoba chorą,
3) jesteś osobą z niepełnosprawnością.

Wystarczy, że spełniasz jeden z tych warunków – możesz ubiegać się o miejsce w dziennym domu pomocy.

Jak otrzymać skierowanie?

1) Zgłoś się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej (MOPS).
2) Pracownik MOPS przeprowadzi wywiad na temat Twojej sytuacji.
3) Na podstawie tego wywiadu MOPS wyda pozytywną lub negatywną decyzję w Twojej sprawie.
4) Jeśli decyzja będzie pozytywna, MOPS ustali dla Ciebie wysokość opłaty za pobyt.

Język łatwy

DZIENNY DOM POMOCY SPOŁECZNEJ
Dzienne domy pomocy społecznej to miejsca, w których mogą spędzać dzień osoby starsze, chore lub z niepełnosprawnościami. Podczas pobytu uczestnicy otrzymują posiłki oraz mogą aktywnie spędzić czas.
Jeśli chcesz uczestniczyć w zajęciach dziennego domu pomocy społecznej, musisz zgłosić się do Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej. Pracownik socjalny Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej przeprowadzi wywiad środowiskowy.
Po wywiadzie dowiesz się, czy możesz być uczestnikiem dziennego domu pomocy społecznej i ile musisz za to płacić.

Porównanie języka łatwego i prostego języka

Różnice	Język łatwy	Prosty język
adresat	osoba z indywidualnymi potrzebami +	przeciętny obywatel +
merytoryka	zmiana merytoryki	zachowywanie merytoryki
funkcja tekstu	uzupełnienie tekstu wyjściowego	zastąpienie tekstu wyjściowego
rodzaj kodu	komunikacja słowno-obrazowa	komunikacja słowna
poprawność językowa	dopuszczalne błędy językowe	poziom normy wzorcowej (skodyfikowanej)
typ grzeczności	per TY	per Pan, Pani, Państwo albo per TY
obowiązek walidacji	TAK; badania z grupą docelową	NIE (walidacja jest zalecana)
niezrozumiałe słowa	usunąć, zastąpić lub wyjaśnić	zależnie od wiedzy odbiorcy i przepisów
budowa zdania	pojedyncze z przerzutnią podwójne tylko poniżej 10 słów	zróżnicowana długość (do 25 wyrazów) zależnie od typu nośnika
oznaczenie tekstu	oznaczony specjalnym piktogramem	nieoznaczony

Polecana literatura

Maaß, C., Rink, I., Hansen-Schirra, S., Lindholm, C., & Vanhatalo, U. (2021). Easy language in Germany. *Handbook of Easy Languages in Europe*, *8*, 191.

Kapnas, D., & Hansen-Schirra, S. (2024). Status of professionalization of Easy Language translation in Germany. *'UNSTATED'MEDIATION*, 53.

Dodatkowe informacje

To opracowanie jest streszczeniem wykładu dra hab. T. Piekota wygłoszonego w ramach cyklu pt. „Prosty język w administracji".
Organizator cyklu: Krajowa Szkoła Administracji Publicznej
Patronat: Anita Noskowska-Piątkowska – szefowa służby cywilnej